

JURNAL

PENTRŪ PESHINDIREA SHIHINDELORŪ NATŪRAJE SHI ESAKTE, ÎN TOATE KLASELE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Pediçeată

de

PROFESOR DOCTOR IULIU BARASH.

No. 32.

(Anul al dōsilea)

Bukarestul

August 22, 1857.

Копиндереа. Четъдеи саѣ Книги.— Интенъ позларъ.

Четъдеи саѣ Книги.

Артиколалъ II-леа.

Четъдеи, кѣ крээрїи лорѣ чеї мїчї инолїндѣ
 интр'о гръмадъ де гръсїме, нѣ потѣ сѣ аїбъ о
 интелїценцъ бїне десволтатъ шї дїн контра тре-
 вѣе сѣ fie стънїзї, гросїерї шї сѣлватїчї. Ачесте
 колоае animate сїнтѣ loate foarte materiale, шї
 вн ценере гръсїмѣ ла animaleле челе мїчї маї
 мѣлтъ вїоїчїне шї snipїтѣ ка ла челе марї. Сѣ
 изнениѣ вн компарацїне, о веверїде, о маї-
 швцъ мїкѣ шї знѣ kastorѣ, кѣ о кѣмїлѣ, знѣ
 pinочерѣ, знѣ inopotamѣ шї о валенѣ. Кїѣ де
 снперїоре сїнтѣ челе мїчї вн рапорїѣ кѣ челе
 марї шї пїрантїче! Паркѣ натѣра, дїндѣ знѣї а-
 нїмалѣ мѣлтъ карне, s'a ostenїтѣ шї п'а пѣтїѣ
 сѣї маї деа шї мѣлтѣ snipїтѣ. Аша vedemѣ вн

ценере шї ла оаменї, кѣ токмаї чеї лънїї шї
 кѣ о форумъ робѣстѣ, сїнтѣ маї нъгїнї инзестрацї
 де snipїтѣ де кїтѣ чеї мїчї шї delicacїї. Ачеста
 о гръсїмѣ шї ла пѣсерї, кѣ кїнтѣ сїнтѣ прївїгъ-
 тоареа шї чїокїрланѣ маї снперїорї вн интелї-
 ценцъ де кїтѣ rїska, кѣрканѣлѣ шї strъçлѣ?

Кеарѣ шї ла insekte гръсїмѣ кѣ мѣска, ал-
 бїна шї fърпїка се арѣтѣ а fi мѣлтѣ маї snip-
 тоае де кїтѣ каравъшѣлѣ mare, гросѣ шї грѣѣ.
 Сѣ нѣ ne zїкѣ чїне-ва кѣ елѣфантѣлѣ e destѣлѣ
 де mare шї кѣ toate ачестеа e foarte вгесентѣ;
 кѣчї елѣфантѣлѣ este datorѣ вгеленчїнеа sa
 trїмбїдеї sale, знѣ opranѣ foarte simțitorѣ e
 кѣ totѣлѣ есченцїонал, каре нѣл гръсїмѣ ла нїчї
 знѣ алѣ анїмалѣ.

Este însă o altă observație, că în ce-
nere, animalele ce trăiesc în apă, aș mai pu-
ține inteligențe de kită acelea care trăiesc pe
yskată. Aceasta o vedem la pești, care totu-
și sint stăniți și mai că lămurește vedem la cetacee
care sint mamiferele acvatice și cele mai
stănițe. De și zăvăl dintroînșii, adică sneđa
Delfin (Delphinus, Dauphin) este mai înțe-
leant de kită cele-lalte, însă este puțin probabil
aceea ce s'a zăvăl odată și s'a prezentat și în
deferite tablouri, adică detfiri portindă pe su-
narea lor oamenii a căpora corabie s'a spartă
în mare, că s'ă depăie la dărmărie yskaie.
Introadevăr cetacei nă sint animale d'o fire
rea și sint păchici, însă kearș și aceste kă-
lități nă le vine din bătătate, ci de stănidita-
tea lor; kăci mai toate animale kă corpări
marī, kă stomache marī, care mănăkă mătă, și
avindă o fire stănidă și lenesh, nă atakă pe
alții; nă din bătătate săđ de simțză drentăde, ci
de leneshia lor; kăci le linsește enerjia
și biofizica chertă pentră opī-če atakă. A-
ceasta o vedem și la oamenii: ponzăii care
mănăkă mătă, aș o inteligență foarte măr-
nită, sint leneshi și nă sint soldați bătă.
Kearș și omăđ individăđ, naintea minkărei
este mătă mai biđ, mai înțeleptă și mai lă-
krătoră de kită dăne prință kindă a zăvălă
stomăkăđ săđ kă zăđ dăne koniosă. Parș s'a
vzătă zăđ filosofă adănkă kă o bătă mare. Așa
vedem și în pēnzăđ animalăđ, că toate anima-
lele înțelepte aș stomache mici, mănăkă puțin
și sint slabe, prekăđ mătășcele, kărnivoare
(fearele sițeroase), și rozăoarele (șoare-
chii șcl.) nă kindă bozăđ, porcăđ și alte a-
semenea animale, să băkă d'o bătă vieăđ
materială, darș nă poate să pretinză la o di-
plomă de înțelepție.

Toate aceste chertăștanțe aș fătăđ, că
celei nă sint simțtori pentră dăpere. O
balenă rănă, kolorează o întinde mare a
oceănzăđ kă săncelă săđ și ea abia simte dă-
pere; kăci instrăntăđ care a rănă, kă
greș pătănde strata grăș de grășime, care
învește totă corpăđ săđ. De acea cetă-
cei nă skotă nici odată vr'o stărare de dă-
pere de și nă sint măđi ka pești, kăci aș
lămăni. Șincelă loră iară e kăđđ ka ală

namifereloră iară nă reče ka ală peșiloră;
darș despre kățimea monstrăoă a săncelă
care kăre în corpăđ loră, poate chine-va s'ă
faktă o idee kindă știe că aoptă (săđ arteria
cea mare a inime) la Cachelot este așa de
mare, ka corpăđ zăđ omăđ mare! Lămăni lor
sintă fătăđ ast-felă kă celălele loră komăkă
introînșele, o chkonstanță care nă o grășimă la
nici zăđ ală mamiferă. Kindă voră să rășfăe,
skotă kăș neste săpăfăđa mărei, de acea vo-
iajoră văđ adese-opī kăpăđ delfineloră (vezī
figăra) arăindă-se neste apele mărei, însă ch-
taiei aș o kăalitate că poate să rămie kită-va
timăđ kăfăndăđ în apă.

Grășimea cetăceloră e foarte inflămăbilă;
la balenă s'a observăđ că, kăte odată grășimea
kăldă skoaș din corpăđ ei, s'ăpăinde de sine
în aeră și arde.

Kă toate greșteale corpăđ loră, chțăde
notă foarte zășoră, mai kă seamă Delfinul care
inoță kă o înțelepț atăta de mare ka zăđ vasă
de vaporă; eđ pară alănekă neste săpăfăđa
apei, kăci nă să vede la eđ nici o mișcare.

Maș interesăntă inkă este a observa, că ch-
taii în timăđ orașiosă, kindă o fătăș mare
domăște pe mare și valărio șalo se șio
și se pogoară kă o forță ingrozitoare, atăci
pe kindă cele-lalte fiindă însășie sintă prinse
d'o șnăimă mare, fătă și s'ăskăndă; chțăđi d.n
kontra, închăđ atăci a face felărimă de jockări
pe talăzărie introfătă în mizlokăđ șceneloră
cheloră mai teribile; tokmă atăci să văđă cheto
de aceste animale plimăndă-le inkăoče și in-
kolo pe mare, pline de băkărie, pară le plăče
akăđ a observa ačestă spektakăđ grandiosă al
natărei. Darș nă nămă atăci, ci și tot-d'ășna
aceste animale zăvăl în cheto; kăci sintă d'o na-
tăre șočăvilă, le plăkă șochetășie. Măskăđăđ
trăște nămă kă o femelă (sintă monogame).
În timăđ amorăđ loră, zăvăl kăte o pătăre
lănită koaste de koaste lăzăndă-se amădoi pe
natăđ loră d'amorăđ foarte moale și foarte kă-
riosă, adică pe săpăfăđa lășitoare a oceănzăđ.
Dăne ačestă aktă, femelă rămine borăoăș zече
lăni dăne care năște zăđ săđ doī pătă, care kă-
păndă krește, și se face mare; însă ačii s'a
observăđ o chkonstanță parăkălară adică, în
cenenere: că kită zăđ animalăđ krește mai repede

кэ атиѣ трѣште маї пѣѣнѣ дарѣ аичї дїн контра четаѣїї де шї крескѣ ренедє, дарѣ трѣскѣ шї foarte мѣлѣїї сїмнѣ. Albertus Menagnus а зїсѣ кѣ знѣ делїнѣ трѣште 130 де ані, дарѣ Buffonѣ а калкѣлатѣ кѣ о балєнѣ поате сѣ ажєн-гѣ ла о вїрстѣ де о мїє де ані! Fі.іо-лоѣїа модернѣ а апроватѣ ачєастѣ опїніѣне де-спре монѣвїтате (лєнѣгѣ вїєаѣѣ) а чєтаѣєлорѣ; кѣчї еа а арѣлатѣ кѣ, кѣ кїѣ зп анімалѣ арє о карне маї моале, оасєлє маї пѣѣн дѣре шї маї карїлаѣїноасє, кѣ атиѣ трѣште маї мѣлѣїї, кѣчї моартеа наѣрлѣ а зпєїї сїнѣе вїї консїстѣ їн їнтѣрїєа тѣтѣрорѣ оргanelорѣ салє, карє дє-вїнѣ петроасє, (оасєфєктє) шї атѣнчї жокѣл лор пєпѣлїндѣ сѣ се зрєзе, анімалѣлѣ моарє; апої чєтаѣїї аѣ знѣ корнѣ foarte моале, карнеа лор є плїнѣ де грѣсїме шї нѣ се їнтѣрѣште, де ачєєа нєгрєшїтѣ кѣ поате сѣ трѣєаскѣ мѣлѣїї.

Їн рапортѣлѣ ѣєографїєї анімалєлорѣ, с'а арѣлатѣ їарѣшї о чїрконстанѣѣ партїкѣларѣ ла чєтаѣїї, адекѣ пє кїндѣ ла чєлє-лаѣтє анімалє карє трѣєскѣ пє зскаѣї, вєдєтѣ кѣ спєцїєлє чєлє ѣїгантїчє трѣєскѣ їн клїмєлє калдє (s. e. Elefantѣлѣ, рїночєрѣлѣ, їпопотамѣлѣ, шарпєлє Воа ш. ч. л.) ла чєтаѣїї гѣсїмѣ зп казѣ контрарѣ; кѣчї ачєшїї monstri de mare аѣ о прєдїлєк-ѣїєне пєнтѣрѣ клїмєлє рєчї. Еї се ѣїнѣ маї кѣ сеамѣ їн мѣрїлє поларє, кофєндатє їнтрє їмєнсє гїєдоїєрї, карє акопєрє аколє тоатѣ сѣнраѣаѣа мѣрєї. Нѣмаї спєцїєлє чєлє нїчї алє чєтѣѣєї-лорѣ (s. e. delfїnї) єсїстѣ їн тоатє мѣрїлє; дар ачєстє єсчєпѣїєнїї ла рєгѣлѣ ѣнєралѣ а наѣрєї, арє казѣа єї їн дєосєвїтє стѣрї де грѣсїме а ачєстєрѣ анімалє, шї нєгрєшїтѣ їн мѣрїлє тропїчє зндє допнєштє о тємпєратѣрѣ калдѣ, грѣ-сїмєа лорѣ поате кѣ с'арѣїї фї тонітѣ.

Омѣлѣ карє шїтє сѣ каѣтє фолосѣлѣ лѣї кєар їн фєндѣлѣ мѣрєї, н'а лѣсатѣ нїчї нє чєтѣѣєї дїн маре їн пачє. Прїндєрєа чєтѣѣєлорѣ формєазѣ дє кїтє-ва сѣтє де ані о раїєрѣ foarte їмпортантѣ а зпорѣ понѣлї марїнєрї. Їн зїлєлє поа-стѣрє Енглєзїї, Американиї, Франчєзїї шї Оландєзїї се окѣпѣ мѣлѣїї кѣ ачєстє їнтрєпрїндєрї 'фолосїтоарє, дарѣ foarte пєрїкѣлоасє. Ън пєскарѣ дє балєнє карє гонєштє пє ачєстѣ анімалѣ пїнѣ ла рєѣїєнїлє поларє, пѣтємѣ сѣ зїчєтѣмѣ пїнѣ ла сфїрмїтѣлѣ лѣмєї шї карє рѣмїнє кѣ корабїєа са дої, трєї ані сїнѣрѣїї їн ачєстє рєѣѣєнї дє-

сєптє шї тєрїбїлє єсчєсє ла нїштє прїваѣїєнїї шї пєрїколє нєкрєдєбїлє; знѣ асємєнєа омѣї, зї-чємѣї, вєдє їн вїєаѣа лѣї кїтє оdatѣ маї мѣлѣїї дє кїтѣ вєстїїї воїаѣїорї, карє аѣ їнконѣїєрѣлѣ глобѣлѣ пѣмїнтєскѣ шї а кѣрорє нѣмє а рѣмас меморабїлє пєнтѣрѣ тотѣ-д'азна.

Пєскѣїрєа чєтѣѣєїлорѣ а оморїтѣ мѣлѣїї дїнтѣр'їншїї. С'а калкѣлатѣ кѣ нѣмаї Оландєзїї аѣ оморїтѣ дє ла аплѣлѣ 1669 пїнѣ ла аплѣлѣ 1780, маї мѣлѣїї дє 55,000 балєнє ла ѣѣрѣмѣ-рїлє дє Spїѣ-Bergen шї Groenlanda шї ачєастєа єрє поате нѣмаї а трєїа нартє дїн сѣма тоталѣ а чєтѣѣєїлорѣ оморѣїї пєстє тотѣ пѣмїнтѣлѣ їн ачєстѣ їнтєрвалѣ.

Дарѣ омѣлѣ нѣ сїнѣрѣїї єнємїкѣлѣ чєта-ѣєїлорѣ дє шї єстє чєлѣ маї мїкѣ шї чєлѣ маї рєдставїлѣ; кѣчї їнтрє пєштїї, чєтѣѣєїї аѣ зп нѣмѣрѣїї маре дє єнємїчї, прєкѣм пєштїї кѣ боѣѣ дє фєєстѣрѣїї шї пєштїї кѣ боѣѣ дє савїє. Чєї дїнїїїї таїє корнѣлѣ чєтѣѣєїлорѣ ка кѣ знѣ фє-рєстѣрѣїї, чєлѣ д'алѣ доїлєа лє гѣзрєштє зѣрѣа кѣ к'о савїє. Дарѣ шї їнтрє мамїфєрїлє дє марє аѣ чєтѣѣєїї гонїторї пѣтєрнїчї. S. e. зрѣєлѣ алѣїї дє маре шї фокє (phoque). Дарѣ шї чєтѣѣєїї дє дїфєрїтє спєцїє с'атакѣ знѣ пє алѣ. Аша s. e. Narval гѣзрєштє балєнєа кѣ дїнтєлє сѣїї чєлѣ лѣнѣгѣ ка ал єлєфантѣлѣїї. Дарѣ нїчї чєтаѣєїї нѣ сїнѣїї кѣ тотѣлѣ їночєнѣїї; кѣчї шї єї гонєскѣ пє алтє анімалє шї нїмїчєскѣ сѣмє марїї дїнтѣр'їнсєлє. S. e. скрѣмбїлє лє їнрїтѣ кѣ мїлє кїтє оdatѣ: кашєлєтѣлѣїї атакѣ кєарѣ фочє дє маре, їнсѣ дєлїнѣлѣїї шїї гѣсєштє прѣда са їн Sasmonї дє маре шї кєарѣ їнтрє рєдставї-лѣїї рєкїнѣ (requins). Маї кѣ сеамѣ знїї дїн спєцїє дєлїнѣлѣїї сїнѣїї foarte мїнкѣїїшїї шї тот д'о datѣ foarte кѣрѣаїїшїї; єлѣ нѣ мєнєаѣєазѣ нїчї знѣ пєштє дє маре шї атакѣ пє їмєнсєа балєнѣ дє шї єстє мѣлѣїї маї маре дє кїтѣ дїн-сѣлѣїї.

Мѣрїмєа чєтаѣєїлорѣ вєрїєазѣ прєа мѣлѣїї; кѣчї сїнѣїї нїштє чєтѣѣєїї карє аѣ о мѣрїмє нѣ-маї дє 7—8 пїчїоарє, пє кїндѣ зпєлє дїн балєнє ажєнѣ ла мѣрїмєа єстрєордїнарѣ дє о сѣтѣ дє пїчїоарє. Дарѣ асємєнєа їндївїдє сїнѣїї акѣмѣ foarte рарї, кѣчї с'а нїмїчїтѣ о маре нартє дїнтѣр'їншїї їн кѣрѣєлѣ сєкѣїлорѣ трєкѣїї. Ба їнкѣ се поате кѣ їнтѣр'о зї о сѣ алѣїї чїнє-ва о їндїоїалѣ дакѣ аѣ єсїстатѣ асємєнєа анімалє

perantive mi n'o s'o kreaaz. Însz nxe de tь-
гъдситѣ, къ зніі дін натуралістіі веки аѣ ми еса-
ператѣ мѣрїмеа валенелорѣ. Аша ворбеште
Pliniu de валене, каре аѣ о мѣрїме де 900 де
пїчіоаре ми каре есте негрешитѣ о есаперацизне.

Продѣктеле челе маї прецѣте pentрѣ оа-
менїі че се гъсескѣ ін корпѣлѣ четаетелорѣ, сїнтѣ
челе зрнїтоаре: амбрѣлѣ ченъшіѣ (ambre gris)
ін stomachѣлѣ кашелотїлї; матерїеа алѣ де
валене (blane de baleine) каре есте мїсїдѣ ін
капѣлѣ анїмалѣлї віѣ, ми кїндѣ о скоате чїне-ва
афарѣ ла аерѣ, се інтъреште. Дар карнеа че-
тѣдетелор нхе вѣнт де мїнкаре. Епанелеле валене-
лорѣ сїнтѣ де тревїнцѣ ін дїферїте арте; знтѣлѣ
де валене есте о матерїе прецїсїтѣ pentрѣ лѣ-
мїнѣрї, асемenea ми матерїеа алѣ де baleine
дїн каре се фаче лѣмїнѣрї маї фрѣмоаше де кїтѣ
де чеарѣ алѣ.

Че мїракѣлѣ! Омѣлѣ а ажзсѣ прїн ін-
целенчїзнеа са а бїрїі не ачесте монстре ма-
рїне, каре сїнтѣ къ мїі де орї маї марї ми маї
пѣтернїче де кїтѣ дїнсѣлѣ, ба інкѣ кѣсандатѣ ін
фѣндѣлѣ океанѣлї знде елѣ не поате сѣ треакѣ!
Аїчї се vede къ кїтѣ інтелїценцѣ есте маї сѣ-
перїорѣ ашпрѣ форгеї матерїале. Мїна омѣлї
есте дарѣ знѣ інструментѣ маї терївїлѣ де кїтѣ
армеле челе маї пѣтернїче ми челе маї терї-
вїле а знора анїмале стнѣпероаше. Зече децете
ми знѣ креепе астеа сїнтѣ інструментеле домнїей
ноашре несте тоате ненѣмероашеле анїмале, ми
пѣтемѣ сѣ зїчемѣ несте тоате натурѣ; прїн ачесте
інструменте, не ам конкїсѣ лѣмеа.

С'адѣогѣмѣ акѣмѣ кїте-ва обсервацїонї пар-
тїкѣларе ашпрѣ амїндѣрорѣ спецелорѣ дїн че-
тадеї репрезентацїї ін фірїрї, адекѣ Cachelotul
ми Delfinul.

Cachelotul este знѣ кѣлѣторѣ деосевїтѣ,
елѣ стрѣвѣте спадїсїрїле імense але океанѣлї де
ла гїенѣрїле поларе пїлѣ ла мѣрїле тропїче ін-
кѣлзїте д'знѣ соаре арзѣторѣ; ін ач сте кѣлѣ-
торїї мерѣ ін четѣ, totѣ змѣлїндѣ не дрѣмѣ,
прїндѣ прѣда лорѣ ми о вагѣ ін гѣра лорѣ ар-
матѣ д'о мѣлїме де дїнцї кїрлігацїї ла фалка
їнферїоарѣ ми кѣре сїнтѣ вѣгацїї ін гѣрї ко-
респїндїте ла фалка сѣперїоарѣ. Капѣлѣ лорѣ
д'о мѣрїме несте мѣсѣрѣ, формеазѣ кїте одатѣ
жѣмїтатеа мѣрїмеї корпѣлї лорѣ; ачeastѣ чїр-
констанцѣ фаче къ ачесте анїмале аѣ о інфїдї-

шаре аша де монстрѣсѣ. Ін ачестѣ капѣ аѣ
нѣмаї о гѣзрѣ (évent) не знде ease прїсossѣлѣ
аней, ми ачeasta деосевїте кашелотїлѣ де ва-
ленѣ, каре аре дозѣ. Дарѣ де ми Cachelotul
се афлѣ ін тоате мѣрїле, їнсз маї ін партїкѣларѣ
се гъсеште ін мѣреа поларѣ лїнгѣ стрїнтоареа
лї Davis ін емїсфера нордїкѣ ми лїнгѣ пенїн-
сѣла мерїоналѣ а Аспїчеї ін емїсфера сѣдѣлї.
Де мѣлте орї се інтїмплѣ къ зраганѣлѣ лї арѣн-
къ ла цѣрмѣрї знде морѣ.

Ин ачелѣ 1670, треї сѣте де Cachelotї аѣ
фостѣ арѣнкацїї не цѣрмѣрїле їнсѣлї Gereia ми
ін ачелѣ 1690, дозѣ сѣте де Cachelotї ераѣ а-
рѣнкацїї не цѣрмѣрї лїнгѣ нордѣлѣ Vonrestan.
Дарѣ ла 14 Мартїе ачелѣ 1784. дїн казѣа знѣї
зраганѣ мѣре, аѣ фостѣ арѣнкацїї 31 де Cachelotї
ла цѣрмѣрїле Францїї ін Basse-Bretagne. Зн
суктѣкѣлѣ терївїлѣ с'а презентатѣ атнчї. Ачестї
монстрї стїраѣ ми скотеаѣ атнчї знѣ зрїетѣ
грозавѣ каре с'а аззїтѣ ла о денѣтаре д'о мїлѣ.
С'аѣ вѣтѣтѣ къ о вїоленцѣ мѣре къ таласїрїле
їнтѣрїтате, арѣнкїндѣ кѣлѣгїмї імense д'анѣ ін
аерѣ ла о мѣре інтїлїме; totѣ д'о датѣ лїсерїнд
къ мѣрїле (евентеле) лорѣ аша де таре ін кїтѣ
тоате лѣмеа ла знѣ сѣлѣ нечїнатѣ. нечїлїндѣ казѣа
ачестей револуцїонї ін мѣре, аѣ гїндїтѣ къ аѣ венїтѣ
сфїрїмїлѣ лѣмеї ми а фїлїтѣ ін вїсерїкѣ. Дсue
ле зраганѣлѣ с'а лїнїмїт. с'а дескoneпїт казѣа а-
честїї феноменѣ естраордїнарѣ. Кадаверїле Ca-
shelotїлор ераѣ кѣлкате інтокмаї ка нїште арборї,
стежарї марї дацїї жосѣ інтр'о пѣдѣре; ла знїї
їнїма вѣтеаѣ їнкѣ 24 де оре; дарѣ знѣлѣ а трїтѣ
їнкѣ дозѣ зїле ми о ноанте. О асемenea арѣн-
кѣтѣрѣ с'а інтїмплатѣ ла 2 Декемвріе ачелѣ
1783 дѣне о фѣртѣнѣ мѣре лїнгѣ оранѣлѣ Ham-
bourg. Фїемї-каре авеа о лѣнцїме де 70 пї-
чїоаре ми де департе семѣна къ корабїе каре
с'аѣ їннекатѣ ми ера ремаркавїлѣ къ ераѣ кѣлкатїї
кїте о перекѣ, зн маскѣлѣ лїнгѣ о femель. Зра-
ганѣлѣ барбарѣ, а стїкатѣ ла ачесте анїмале о-
реле лорѣ да плѣчере!

Дарѣ Delfinul este нестїтѣ інтре четаетей
pentрѣ о мѣлїме де кѣалїтѣцїї че ле posedѣ.

Кѣ кїтѣ валена есте фреа, сѣлѣатїкѣ ми стѣ-
пїдѣ, къ атїтѣ дѣлфїнѣлѣ есте аїлѣ, famїлерѣ ми
їнцелентѣ. Дѣлфїнѣлѣ іарѣнїї есте реснїндїтѣ ін
тоате мѣрїле. Елѣ есте д'зн карактерѣ вїолентѣ,
карнїворѣ, къ тоате ачесте ми е сїмгїторѣ, капавїлѣ

d'enh atamentih. Instinktialh lorh e mai perfecth, ah o fiire sovianialh, vie, similitoare mi delikat. Acesth kontrasth intpe delfinh mi balent, face ka aceste dozh animale se roneskh znhah ne althah. De mlate opi delfini de mi sint mai michi, birhesk ne balene, kape sint mhal mai mari de kith ei; la zu asemenea atakh s'adshn zete de delfini mi o zhmeazh kh skhesh.

Toate zete snege de delfini kape sinth khnoskhte akhm. ah acesth karakterh d'auilitate, de penezivizne, de bioivizne mi de veselie. Darh le plache, zhokh neste mhzhzh. Zh natrapalisth snipitahh le nshemte kh drenth khvintsh «gamenih din mare.» Ah mi zu mare atamentih pentrh msh lorh; femela poartsh msh ei ne sninare; kindh o atakh chine-ba, atshchi devine foapte fhrioash. Kindh va sh dea chihh pshvsh se nshne la o parte ka sh vie pshvsh mai zhosh.

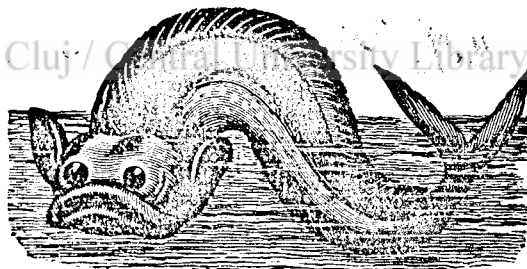
Peneziviznea acestorh animale este aha de mare in kith s'a nshmitsh pentrh aheasta: shcheatz de mare (fléches de mer); ele zhmeazh dzhmhal korshilorh, khchi le plache societatea de omh, faksh felshrimih de shlzhzh paintea navigatorilorh, parkh vorh se arate arta lorh; inszh lzmaih in mizlokhah mhzhci este elementialh lorh, zhnde se chindh kh plzhchere; iar nh

lindh dzhmshzh Zhene ah o karne aha de graszh in kith s'a nshmitsh porchi de mare (Cochons de mer, marsouin); o impreshzhare eschepcionalh; khchi in zhene rshsimh kh animalale kape ah zu zhmetsh penede mi o fiire izte, nh sinth grashe.

Kindh zhmeth o bandh de delfini mi omhal atakh ne znhah dintp'inhsh, skoate o strigare drentsh semnh, atshchi s'adshn impreshzhrahh lsh toatz banda, parkh vorh sh ahere ne kamaradhl lorh; darh mai kh seamh kindh atakh chine-ba msh de delfinh, atshchi mhma lorh ih apzh kh o mare vigoare mi fhrie. In aceste bande, msh sinth fhraih in mizlokh mi znh delfinh vzhtrindh kondzhe toatz banda.

Delfinih trzhesksh 25 nhzh la 30 de anih; ei kreskh nhzh la vshsta de 10 anih mi azzhgh la o mhzhime de 10 sazh 15 mi kiarh 25 nhchioare. Skosh din mare, morh dshne tresh zile; asemenea morh kindh ih shemte chine-ba sh rshmie ne fhndzah mhzhci; iatz dozh kontraste!

De mi delfinih sinth animale plzhkhte, inszh navigatorih ne mare nh vzh kh plzhchere kindh se zhokh mi faksh shlzhzhle mor, khchi aceste aahchzh znh zhaganh mi o fhrtshzh. Kind dormh, skotsh kapsh neste sh-prafaya mhzhci mi sforzhe tare, ka znh oamenih.

Delfinulh zhmetindh in mare.

Karne delphinilorh este grea de mistikh mi are o odoare neplhksh.

Delfinih sinth in stare sh skoauch znh ghash kape este zhalkh, de aheea s'a formatsh ideea kh delfinih kintsh mi fhndh-kh kapah lorh are oarshsh-kape semzhnare kh kapsh znh omh; de aheea a emith fhvshla de Sirene sazh de fhchioara de mare, karih kintsh mi vestesksh nenorochire navigatorilorh.

Popshlii antich, kape ah khzhatsh mirakshh in toatz natshra, a povestish mi o mhzhime de mirakshh in raporishah acestorh animale. Aha ah zish, kh delfinih sinth izhitopi de omh, kh le plache mshzhka mi kintekshh. Aha s'a fhksh tradichiznea, kh in rekzhnoshingzh pentrh lira armonioash a lsh Arion. Iah ah skzhnatsh d'a se neka in mare, portindhah ne sninarea lorh nhzh la dzhmshzh. Aurelianus ziche: Caeranus din Paros a

preskhmshzhatsh libhrtatea zhosh delfinih prinsh mi ia inapoiatsh in mare; dshne kith-ba timnh, elh zhmetindh ne mare, korabiea lsh s'a nekath la strimtoarea de Paros mi elh a khzsh in apzh, darh delfinih delibhrahch ah venitsh la dshsz, 'l-a nshzh ne sninarea lorh mi 'l a portatsh la dzhmshzh zhnde 'lah denzhsh. Ne zhzh, la moartea lsh, Caeranus a ordonatsh ka sh 'l ingroane in acesth lokh zhnde delfini la denzh, apoi la immormintarea lsh s'a vzhzh kh delfinih adzhnindh-se la dzhmshzh shpe a asista la zhromoniae mormintzhrei sale.» Eatsh o fhvsh plzhksh!

Darh mi Aristotele kape nh prea plache basme, ziche». Zhnh delfinh era prinssh odatz de khzhre niunte navigatorih lindh Caria, indatz s'a adshnatsh o mhzhime de delfini impreshzhrahh korshvshci mi fhkindh zhzhzhzh mi sromote nhzh

kîndă navigatorii s'aș bîzîtă siligi a delibera
 prisionierlă loră, atîncî toată banda s'a dîsă
 liniștită. Aurelianu iar zice (de animale C. XI):
 kîndă zîd delfină este prinsă într'o căpsă, a-
 tîncî eă se țîrîră și încene a mîncă toți
 peshii kape sîntă prinși împreză kă dînsă,
 parkă iaș prinsă ne seama lăi, apoi dăne che
 ia mîncată ne toți, poade căpsa și eastă. Zîd
 omă și o femeie din orașlă Pléroseleme aș
 obișnîtă zîd delfină mikă ka să vie să cheară
 mîncare din mînele loră, 'i aș dată și un năme;
 neste kîte-va timpă achestă animală s'a domes-
 ticîtă într'atîta. În kîtă a arătată un atamamentă
 nentă konii și pșdeniile acestoră oamenî. Kînd
 s'a fîkăță mare, adăcea desă peshii prinși de
 dînsă, în kasa achoră kape 'laș kreskăță. Kînd
 achestă omă s'a nășă ne o stînkă lîngă dîr-
 mîrîi și kema ne delfină să ne năme, ačela
 venea îndată. Ačeastă istorie zice Aurelianu
 era kănoskăță în toță achestă orașă. Dară Pliniu
 povestete kă în timpă lă Împărată lă Așgășă,
 un skolară tînră kîndă merăea la skoola din
 Pșdoli, se plîmba în toate zîlele lîngă dîr-
 mîrîi mîrîi din Baia și arăka akolo mîne

zîd delfină. Dăne kîte-va timpă, a obișnîtă ne
 delfină, kă dăne che a mîncată dejănelă să
 fșgală, s'a aponiată la dîr-
 mîrîi sninarea sa, kape s'a așezată kălare ne
 dînsă și așala a transportată notîndă la Pșdoli,
 akolo delfină a autentată nîntă kîndă koniă
 a emiță din skoolă și iar s'a întorsă kălare ne
 dînsă akasă la Baia. Așa a șmată kîd-
 va anî. Ne șmată koniă a mîrîi, atîncî s'a bî-
 zîtă delfină aponiîndă-se la dîr-
 mîrîi tîstă și
 kălakă și neste pșdîndă a mîrîi și eă!

Eată ideea che aș avăță antîcii de delfină.
 În țenere, antîcii aș utîtă de mai măte mîra-
 kăle în nată de kîtă noi; kăci ei obișnă nă-
 țara kă okii de poeți, ne kîndă noi o stădiomă
 kă sînce peche și kă țerțetărele analitice. Kă
 kîtă ei utîtă mai pșdîndă datine positive, kă atîtă
 imăjinațînea loră era mai aktîvă; așa este toță
 d'ăna. Înteligența este opozantă imăjinațînei,
 kă kîtă utîmă mai măte fante, kă atîtă inventă
 mai pșdîndă. Însă într'adevără nată n'are țre-
 bîndă d'invențîniile noastre. S'o kănoaștemă
 bine și o să răsîmă în fantele ei destăle mî-
 rakăle și fșkășeți nekredîbile!

Ціена популярь.

Лекціяне X.

Despre ledea nămerioră marî.

« *Nămeriile domneskă asșpra lămei,* » a zis
 un astoră. Într'adevără, în nată, pșkășă și
 în politîkă ka și în lămea socială, nămeriă
 este țrîbnălă sșpretă kape nămai țermitte
 nîci un felă de anelăție. Nămeriă este arpa
 čea mai năterîkă a timpă lă modernă; măjor-
 pitatea glasspiloră deide kăstîniile čele mai
 împortante în viața nășiloră; la ačeste im-
 pșdîrîrî oamenî fșsșează nămai ka o țîfș.

Oamenî de finanță utîtă mai bine de kîtă
 toți, valoarea împortantă a țîfșiloră, aderkă a
 nămerioră; însă nă nămai ei dară și savanții
 sîntă siligi a rekănoaște nășerea nămerioră.
 Fisikă lă țrebe să formăze lečile natărei în
 țîfșe; nămai atîncî este eă în stare ale mă-
 șșra și ale stădia. Kimistă lă nămai prin dîfe-
 rința nămeriă atomeloră deosebete lăkră-
 rile natărei; s. e. mînea din otravă se deose-

beskă nămai prin dîferința nămeriă (dară nă
 prin dîferințe natărei) atomeloră din kape sîntă
 komponșe. Minerălogă lă țrebe să nămere gra-
 đărele zngîloră minerăloră șșre ale kănoa-
 ște; apoi țără nămeră, mășika n'ară esista,
 kăci ačeastă artă este basată asșpra nămeriă
 și a intervală sșneteloră.

Nămeriă, am zîșă mai șșș, este o idee,
 și așa este. Nămai din kapă lă znei fînde pa-
 ționabilă, a țăță emi ideea nămeriă. Fie-
 kape nămeră, zice Aristotelă, konpînde în sine
 o znităte și o mălmățitate; dakă zîkă s. e.
 nămeriă nată, atîncî 'mî imăjîndă (nată)
 pșkăte nășe zîd lîngă altă și adăgate într'o
 znităte ne kape o nămeskă nată; apoi kă ačestă
 nămeră ka k'o znităte, sokoteskă akămă înainte.
 Înkîșîdîndă o însă lă nekăță de oamenî; nentă
 ačeastă însă lă mășika nă poate esista, fiîndă-kă
 lăpșesă akolo sîngărele fînde kape sîntă în

stare a adăna șznetele, a kompara mърimea și intervalăлă dorș și a'și forma ideea de armonie și de melodie.

Așa darș nșmerăлă este ideea чеa маї înалтă în лșme; аои ка о idee șznpremъ, are și о пștere șznpremъ în лșmea аеаșта. Лșкрърилe чеe маї komplikate, keapș аеeлe deșpre kape omăлă de pîndș 'și inkîpșește kъ sîntș fъkște prin întîmplare, sîntș șznpșse žneї леї kape se nșmește *леџea nșmerîlorș marî*.—

Kite—ba eșemпле ne vorș inkpedînga kъ аша este. Șz inkpenemș kъ fenomenelē aerăлă kape sîntș чеe маї variabile, adekъ de vîntș ploї ш. ч. л. Čine nș шtie kъ timpăл este žnș лșkrъ foarte variabilă? Kape omș încelentș а- farъ de kalendaristî, poate шti maї nainte, че timpș va fi poimîșine, senin saș ploaie, vîntș saș liniște?

Kъ toate аеeștea, dșne observații de maї măлă anî, fisičii s'aș inkpedîngatș kъ. pentръ fiешî—kape klîmъ este žnș *nșmърș de mișлокș invariabilă*, pentръ zîlelele de ploaie și de vîntș ale аnăлă; prin žrtape *леџea nșmerîlor marî* (*леџea statistîkъ*) domnește și аičî.

Darș о șz ne întrebămș akșmъ: dakъ și în sfera vieței omăлă domnește, аеаșтă леџe? Dakъ авемș žnș nșmerș (terminș) de mișлокș pentръ șzпъtatea, dșpîtatea vieței, fakșлățđle, nasîșnîle, vîpșđle și vîčîșpîe oamenîlorș?

Analîa žrtătoare va pșsnъnde la аеаșтă întrebare. Omăлă este prodăktăлă pșmîntăлă și алă klîmeї. Karakterăлă șzș se skîmъ kъ skîm- barea partîkularîțđlorș natрeї sale. La omăлă individăлă este întр'adevърș neste pștîngъ a adeveri аеașта; însъ observașnîle fъkște la о măлăime mare de oamenî, ne aratъ ne *omăлă de mișлокș*. Аеаșта este о fiîngъ аb- straktъ, nematerîalъ; kъ toate аеeștea, omăлă de mișлокș este norma saș ideăлă pentръ toate akđîșnîle kape se manifestъ în viața žmanъ. Елă este simđivîlă pretșindenea. și invîzîvîlă, întokmaї prekșmș pșnkșлă și linia đeometričkъ sîntș bas. tățpopș korpъpîlorș, și kъ toate а- чеeștea sîntș invîzîvîle și nematerîale. Omăлă de mișлокș în proporđîșnîle și perfeđîșnîle пър- đîlorș korpăлă șzș, este modelăлă pîktorăлă și алă skăлпторăлă, este totș d'odatъ ideăлăлă žpъmșeșeї și алă șzпъțđeї žmane; елă naște

krește, se desvoalъ, se însoarъ, prodăče înbendîșnî, akte de đeniș, de vîpște și keapș de kрime, se volпъvește, îmbъtrînește și moare. Toate аеește omăлă de mișлокș le face ka omăлă individăлă, korpopală, însъ елă le face fъръ voîngъ libeръ či sîlîț fiîndș printр'o ne- чesitate învîriabilă și аеаșтă nechesitate este *леџea nșmerîlorș marî*.

Știînga kape ne a deșkoperîțș ne omăлă de mișлокș, se kîamъ *statistîka*.

Čine voește akșmъ șz vorbeașkъ deșpre șzрîle oamenîlorș în đenerăлă; čine este akșm în pozîđîșne a înlăa аșșpîra sočietățeї omane ka omș ал statăлă, ka леїđîlatorș saș ka me- đîkș pъblîkș, trebeșe șz аїџ oareșî—kape по- đîșnî deșpre шtiînga statistîcheї; kъčî altmîntpe- леa, va kъdea în marî eroare și în lokș șz fakъ vîne, va face pъș oamenîlorș; întр'adevърș шtiînga omăлă de mișлокș este mîntșîpea по- пăлîlorș și a đenerađîșnîlođș vîitoare.

Darș kape sîntș izvoarele žnde statistîka a лăatș materîalele sale?

Statistîka a лăatș materîalele sale din listele čîvîle saș din matрekșle žnde se aratъ kîđî oamenî morș și kîđî kopîї naskș întр'žnș аnș; din kondîčîle vîșepîcheї, žnde sîntș trekște toate kъștopîile; din listele pekръtăđîlorș, žnde se aratъ întре kîđî oamenî nedestoinîčî s'a аръtatș авîa žnăлă deștoînikș pentръ servîčîlăлă mîlîtarș; din listele șnitălelorș, žnde se aratъ pentръ fie—kape opашș kîđî oamenî șzpačî se volпъvesk ne аnș și чеpș аsîlă în șnităle, kape sîntș voa- lele domnîtoare la eї, și kîđî аđ mърîț đîntр'— аеașтî volпăvî? Dar statistîka merđe și maї deпapte, чеpîndș лșmîna și de la sočietăđîle de аsîžpapea vieței, žnde se aratъ întр'žnș modș maї klarș, mortalîtatea oamenîlorș pentръ fie- kape vîpștъ și pentръ fie—kape treantъ sočîalъ.

Maї șșșș аmș datъ о idee deșpre pežłat- tele kîștîrate prin statistîkъ, akșm le voîș kom- plekta și prin eșemплеle žrtătoare.

Din mîntșăлă naștereї, îčene леџea nșme- рîlorș marî a eșepșa пșterea sa аșșpîra omăлă. Mърimea de mișлокș a žnșî vъiatș noș пъskăț este kъ $\frac{1}{40}$ maї mare și ppeștatea sa kъ $\frac{1}{10}$ opî maї mare de kîț a feteї noș пъskăț. Kîar nșmerăлă de mișлокș алă въeцîlorș пъskăđî e învîriabilă; în fie kape аnș naskș în Ежropa în

(църкле чивилиза'е) pentрѣ 100 fete 106 вѣщѣ
In Asia relaцiunea este kontrape; аколо наскѣ
маѣ мѣлте fete de кiтѣ вѣщѣ, de ачѣа пѣтемѣ
сѣ не есплiкѣмѣ de че in toate тiмѣрiле, поли-
гамiа а fostѣ ла modѣ in Asia, ear нѣ in Ев-
ропа. Леѣле шi обiчеiрiле попѣлiорѣ sintѣ
konsekвенцеле instiнкiве але kondiцiиnиорѣ fi-
сиче шi климатиче кѣрора sintѣ сѣнѣсе.

Maѣ sѣсѣ vorbindѣ despre mortalitate, амѣ
вѣзѣтѣ ка шi аиѣ леѣа statisticei саѣ а пѣме-
риорѣ маѣ este d'o foapte mare importaцiе,
шi аша амѣ арѣлатѣ, кѣ омѣлѣ de мiжлокѣ este
in челѣ маѣ mare периколѣ in periода d'intiиѣ а
вiеѣеi (адекѣ de ла 1 пiнѣ ла 5 анi) шi кѣ зп
вѣтрiнѣ de 60 de анi, are маѣ мѣлѣ speraнцѣ
кѣ ва ажѣнѣ ла о вiрстѣ de 70 de анi, de кiтѣ
зп копiлѣ de зп ап кѣ ва ажѣнѣ ла о вiрстѣ
de 10 анi.

// Statistika араѣ шi мѣрiмеа inflaнцiиорѣ
вѣзѣмѣтоаре асѣпра омѣлѣ; прекѣмѣ este: сѣрѣ-
чiеа, лѣкѣрѣа неконтенiѣ шi остенеала вiеѣеi.
Inтр'адеврѣ, проверѣлѣ зиче кѣ моарѣа vizi-
teазѣ d'опотрiбѣ палатѣлѣ богацiиорѣ ка шi бор-
деiлѣ сѣрачiиорѣ; дарѣ vizitele еi ла пала-
тѣрi, sintѣ мѣлѣ маѣ парѣ de кiтѣ ачѣлеа кѣре
ле фаче не ла бордеiрiле сѣрачiиорѣ.

Ла Парисѣ, интре 100 de морцi богацi se
аflѣ 32 de копiи, дарѣ интре 100 de морцi сѣ-
рачi se aflѣ 59 de копiи; ва сѣ зiкѣ pentрѣ
fie—кѣре sѣтѣ de оаменi сѣрачi морѣ 17 маi
мѣлцi in тiнереѣе de кiтѣ ла чеi богацi. Шiфо-
ниѣрѣлѣ in Парисѣ, Лондонѣ саѣ in Виѣна тѣе-
ште кѣ 10—15 анi маѣ пѣдiн de кiтѣ банкiерѣл
d'аколо; prin зрѣаре сѣрѣчiеа, нѣ пѣмаѣ кѣ
фаче вiаца амарѣ шi пенiбилѣ, дарѣ о шi скѣр-
теазѣ.

Dарѣ нѣ пѣмаѣ сѣрѣчiеа, чi мѣнка вѣзѣ-
мѣтоаре прѣскѣртеазѣ вiеаца. In таблѣле sta-
tistиче кѣре ам еспѣсѣ маѣ sѣсѣ, ам вѣзѣтѣ кiтѣ
de mare este inflaнца meseriиорѣ шi а окѣ-
пацiиниорѣ vitalе асѣпра лонѣвiѣтѣеi. Попiи
din релиѣеа католикѣ кѣре аѣ о вiацѣ foapte
odixнiѣ, тѣескѣ маѣ мѣлѣ de кiтѣ тоцi mediciи
кѣре петрекѣ о вiеацѣ пенiбилѣ, не авiндѣ ниѣ
о орѣ фиксѣ не сеама лорѣ еспѣндѣ—se, totѣ
мерѣѣ; еi тѣеск маѣ пѣдiн de кiтѣ тоцi.

// О консолацiиѣе pentрѣ оаменi лѣкѣрѣторi
este пѣмаѣ кѣ, pentрѣ знѣ омѣ повiлѣ, валоареа

vieѣeи нѣ есiстѣ пѣмаѣ in лѣнцiмеа, чi маѣ кѣ
seамѣ in пѣтереа еi intensiвѣ; аша дарѣ зп омѣ
кѣре а лѣкѣрѣлѣ мѣлѣ in вiаца са, а тѣитѣ мѣлѣ
саѣ пѣдiнѣ; на kindѣ лѣнешѣлѣ дакѣ а тѣитѣ
мѣлѣ, n'a фиксѣ аiтѣ пiмiкѣ de кiтѣ а вегѣтаѣл
мѣлѣ. // Klima шi ередитѣа аѣ о inflaнцѣ
foapte mare асѣпра лонѣвiѣтѣеi.— Географiеа
medикалѣ kindѣ ва fi кѣлiватѣ, ва еспiка инт'рѣнѣ
modѣ комплѣкѣ, inflaнца климѣлорѣ асѣпра вiе-
ѣеi омѣлѣ, insѣ кеарѣ акѣмѣ шiмiнѣ мѣлте im-
пѣрѣцiсѣрѣпi кѣре се рапорѣлѣ ла ачѣастѣ кѣстiѣне.
Аша s. e. шiмiнѣ кѣ in локѣрiле знде sintѣ мѣл-
те фабрiчi mortalitateа е маi mare de кiтѣ in
локѣрiле знде оаменiи тѣескѣ din пѣлѣгѣ. Кѣчi
индѣстрииле (фабрiчiе) кѣре не d'опарѣ имѣгѣ-
ѣескѣ ѣеара, не d'аiтѣ парѣе факѣ о мѣлцiме
de сѣрачi, кѣчi факѣ ка о мѣлцiме de meseriи
кѣ кѣре s'аѣ хрѣнiтѣ оаменiи маѣ 'наiнѣ, сѣ
se факѣ акѣмѣ prin маиинi шi ачѣшiтѣ оаменi
desnoiацi de пiнѣа лорѣ de маi наiнѣ, sintѣ
sиaнцi а интра ка servitori ла машинѣ, знде лѣкѣре-
зѣ 10—12 оре неiнѣетатѣ, знде sintѣ инресѣдi мѣлцi
инт'рѣнѣ снацiи m.кѣ, шi знде, дѣне тоатѣ мѣнка
лорѣ, аѣиа кiнтiгѣ алiтѣ in кiтѣ поате сѣ тѣе—
скѣ miserabiлѣ din zi in zi. — Аsemenea шiмiнѣ
кѣ in цѣрiле boreале, прекѣм in цѣрiле мѣн-
тоае, оаменiи тѣескѣ мѣлѣ. S. e. In Норве-
ѣиѣа моаре знѣлѣ интре 50 de локѣиторi, по
kindѣ in Германiеа моаре знѣ омѣ интре 36
локѣиторi не анѣ. Дарѣ интре мѣнцiи din Абi-
siniа (de шi se аflѣ инт'о poziцiиѣе географiкѣ
meridionalѣ) fiндѣ—кѣ domnente аколо зп аерѣ
маi рече, се гѣсескѣ оаменi вѣтрiнi пiнѣ ла
100—150 de анi шi маi вiнѣ, прекѣмѣ ves-
tesкѣ воiажорiи.

Ачѣсте konsideraцiиnи иѣиѣе sintѣ импор-
tante pentрѣ колонизацiиnи кѣре ворѣ сѣ се а-
шезе in цѣрi streiне, саѣ pentрѣ експедицiиnи
militare. Кiнцi колонистi шi мiлитарi аѣ лѣсатѣ оа-
селе лорѣ in пѣмiнiтѣ streiн, нешiиндѣ маi на-
iнѣе natspa климатикѣ а ачѣстеi цѣрi! Дрѣмѣлѣ
de фѣрѣ de ла Panama (in Америка), зиче знѣ
statistикѣ, ар пѣтеа сѣ fie фиксѣтѣ, нѣ de фѣрѣ, чi
de оаселе мiгранцiиорѣ Европѣенi, кѣре аѣ ве-
ниѣ аколо din Европа! — Романiи античi, kindѣ
аѣ врѣтѣ сѣ ашезе о колонiе мiлитарѣ ла врѣнѣ
локѣ streiн, аѣ тѣатѣ аколо знѣ animalѣ шi аѣ
esaminатѣ фикатѣлѣ ачѣстz animalѣ; дакѣ iлѣ аѣ
гѣсiтѣ сѣпѣлос, s'аѣ ашезат аколо, iar дакѣ нѣ, мер-
ѣеаѣ маi департе; кѣчi аѣ зисѣ кѣ дакѣ фикатѣл
е стрикатѣ, totѣ animalѣ е болнавѣ, prin зрѣаре,
klima локѣлѣи нѣе сѣпѣтоасѣ ниѣи pentрѣ оаменi.
Астѣzи п'авемѣ тѣевiнцѣ de ексамѣнѣлѣ фiка-
цiиорѣ; термомѣтрѣ шi баромѣтрѣ sintѣ маi
вѣнi индикаторi pentрѣ кѣалiѣтѣиле климѣлорѣ, in
тiмѣрiле поастре.